

# “¿Què hi ha de nou? Velázquez.” Salvador Dalí i Velázquez

**Carme Ruiz**

Centre d'Estudios Dalinians, Fundació Gala-Salvador Dalí

*Diari de Girona*, 6 de febrero de 2000

---

En l'obra de Salvador Dalí sempre hem trobat una manera o una altra de descobrir quines són les seves influències, filies i fòbies. De vegades ens ho manifesta d'una manera evident, d'altres ens deixa pistes per tal que ho esbrinem, i ho fa tant en la seva obra pictòrica com en l'escrita. Tota aquesta informació no ens passa desapercebuda, només cal fer una ullada a la seva vastíssima obra pictòrica. Quan revisem els seus escrits, trobem totes aquestes referències i moltes més. La seva biblioteca privada és plena d'obres sobre diferents autors que el van influenciar al llarg de la seva carrera, i entre ells, un que Dalí va procurar destacar especialment: Velázquez.

L'admiració de Salvador Dalí per la figura i l'obra de Velázquez és ben coneguda. Segurament, el costum de Velázquez de pintar en el mateix lloc de l'escena i el fet que això convertís els seus quadres en instantànies fotogràfiques era quelcom que devia agradar molt a Dalí. Aquesta admiració la trobem des de molt aviat, i Dalí la posa de manifest també en el terreny privat. La seva casa de Portlligat està decorada amb un seguit de retrats de personatges amb bigotis, entre ells el de Velázquez. Dalí deia que feia col·lecció de bigotis, especialment si eren famosos. Així mateix, al taller podem contemplar una reproducció quadriculada de *Las Meninas*, penjada a la paret.

El 1919 Dalí era estudiant de sisè curs a l'Institut de Segona Ensenyança de Figueres, l'actual Ramon Muntaner. En aquells moments apareixia la revista *Stadium* —revista de l'Institut—, on Salvador Dalí feia col·laboracions i era membre de l'equip de redacció. Va començar aleshores una sèrie de retrats de diferents mestres de la pintura universal, amb el títol “Els grans mestres de la pintura”, entre els quals trobem Velázquez. Dalí destaca com a grans obres seves *Las Meninas* i *Les filadores*, de les quals remarca que tenen una tècnica admirable, no superada per ningú més i en alguns casos comparable, per la “distribució i la col·locació dels colors”, a la dels impressionistes.

Els anys quaranta veiem una influència manifesta de Velázquez en l'obra de Salvador Dalí, precedida pel magnífic oli de 1938 *La imatge desapareix*; podem citar quadres tan coneguts com *Galarina* i *La panera del pa*. En aquesta dècada, concretament l'any 1948, l'artista escriu el seu tractat de pintura *50 secrets màgics per a pintar*, on explica el fruit de la seva experiència com a pintor i dona les seves receptes per a aquells qui siguin capaços d'entendre-les i aplicar-les. Dalí fa una anàlisi comparativa dels valors que tot artista ha de tenir —tècnica, inspiració, color, dibuix, geni, composició, originalitat, misteri i autenticitat— i puntua diferents mestres de la pintura universal, com ara Leonardo, Meissonier, Ingres, Velázquez, Bouguereau, el mateix Dalí, Picasso, Rafael, Manet, Vermeer de Delft i Mondrian. Velázquez només és superat pel pintor

holandès Vermeer de Delft en aquesta personal classificació, on la presència de Mondrian apareix en contraposició amb l'admiració que li mereixen els altres pintors esmentats.

Més endavant entrem a l'època de la mística nuclear i la realització d'obres de gran format. Som a la dècada dels cinquanta-seixanta. És a partir d'ara i fins al final de la seva vida que aquesta influència serà molt present. Per exemple, en pintures com *Velázquez pintant la infanta Margarida amb les llums i les ombres de la seva pròpia glòria* (1958), *Las Meninas* (1960) i *Retrat de Juan de Pareja reparant una corda de la seva mandolina* (1960). L'any 1960 participa en una exposició col·lectiva a la Sala Gaspar de Barcelona titulada "O figura. Homenaje informal a Velázquez", amb un escrit en el qual lloa la seva figura i que il·lustra amb una reproducció de *Las Meninas* de Velázquez. A la fi del mateix any, realitza una exposició a la Carstairs Gallery de Nova York amb el títol "The Secret Number of Velázquez Revealed".

Els anys seixanta són també els anys de la gestació del Teatre-Museu. Trobem un fotomuntatge on es veu el pati amb diferents obres de Salvador Dalí. Destaca, en el llindar de la porta que comunica el vestíbul amb el pati, el personatge que ens obre pas; apartant una cortina trobem l'aposegador José Nieto de Velázquez (al qual també dedicarà una obra). El 1965 pinta *L'apoteosi del dòlar*. En aquesta obra trobem reunides les imatges més significatives de la iconografia daliniana. No ens pot passar per alt, a la part inferior dreta de la pintura, la figura de Dalí d'esquena, vestit com Velázquez, pintant Gala; un fragment de l'obra *Las Meninas* apareix repetit fins a tres vegades.

En la dècada dels setanta, l'impacte de la ciència en forma de pintures estereoscòpiques, hologrames, etc. és molt evident en l'obra de Salvador Dalí. També és la dècada on trobem un gran nombre d'escrits en els quals cita Velázquez o bé d'altres que es refereixen a ell directament. A tall d'exemple podem citar "Holos! Holos! Velázquez! Gabor!", publicat a la revista americana *Art News* l'abril de 1972. Aquest escrit coincideix amb la presentació de l'holograma del mateix títol. Fou presentat en una exposició celebrada a la galeria Knoedler de Nova York i al Teatre-Museu de Figueres. En aquesta obra, Dalí fa un homenatge a la figura de Velázquez i, alhora, a la de l'inventor de l'holografia, Denis Gabor. Hi engloba dues de les seves passions: Velázquez i l'òptica, els fenòmens relacionats amb ella i els instruments òptics (als 10 anys inventa un aparell per veure-ho tot d'una manera més impressionista, tal com ell mateix explica a la *Vida secreta*). Del 1974, podem destacar l'obra *Bust de Velázquez* que es metamorfosa en tres personatges conversant, ubicada al Teatre-Museu. Dalí, jugant amb les dobles imatges, pinta, sobre un bust de bronze de Velázquez, una figura femenina amb toca que està agenollada d'esquena —on es troba la barba i la boca del bust—, dos rostres amb gorgera (que són dos personatges emboçats), als ulls, i una reproducció de *Las Meninas* al front.

El 1976, al seu escrit "Eureka", Dalí diu: "Des de l'impressionisme, tota la història de l'art modern gira entorn d'un únic objectiu: la realitat. Això pot fer-nos dir: què hi ha de nou? Velázquez". Aquesta última frase és també el títol de l'escrit publicat a la revista *Le Sauvage* de París a l'octubre de 1976. Dels anys 76-77 daten diferents

versions estereoscòpiques de *Las Meninas*.

El 9 de maig de 1979, Dalí és nomenat membre associat estranger de l'Académie des Beaux-Arts de l'Institut de França. Pronuncia el discurs "Gala, Velázquez i el toisó d'or", on relaciona Velázquez amb les seves teories sobre l'estació de Perpinyà. A l'*Aurore* del 10 de maig de 1979 podem llegir el següent comentari de Michel Déon, de l'Académie Française, parlant de Salvador Dalí: "Poca gent sap que aquest artista més un tècnic savi, que ha retrobat receptes perdudes i que les seves teles més grans, més conegudes, es compararan un dia amb les de Velázquez o de Rafael".

En les seves darreres creacions, Dalí intenta descobrir els secrets dels vells mestres. Les obres d'aquells moments s'inspiren en les de Miquel Àngel i Velázquez; ell procura assimilar-les i integrar-les en les seves pròpies teles. Entre les inspirades per Velázquez trobem: *La perla, segons "La infanta Margarida"* (1981), *Velázquez i un personatge* (1982), *La infanta Margarida María de Velázquez apareixent en la silueta dels cavallers al pati d'El Escorial* (1982), etc.

L'únic model que reconeix haver tingut Dalí és Velázquez, de qui Léon-Paul Fargue ha dit: "En aquest univers de sentiments i de somnis afirmats que és la pintura, Velázquez apareix com el recolliment d'una ànima com cal, violenta i meticulosa en les formes; és l'art de viure amb serenitat". Aquest art és també el de Dalí.